

Tadqiqot uz

ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР МАВЗУСИДАГИ КОНФЕРЕНЦИЯ МАТЕРИАЛЛАРИ

2020

- » Ҳуқуқий тадқиқотлар
- » Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар
- » Тарих саҳифаларидаги изланишлар
- » Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни
- » Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни
- » Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар
- » Педагогика ва психология соҳаларидаги инновациялар
- » Маданият ва санъат соҳаларини ривожланиши
- » Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши
- » Техника ва технология соҳасидаги инновациялар
- » Физика-математика фанлари ютуқлари
- » Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар
- » Кимё фанлари ютуқлари
- » Биология ва экология соҳасидаги инновациялар
- » Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари
- » Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

Crossref

№20

30 сентябрь

conferences.uz

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 20-КЎП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ
23-ҚИСМ**

**МАТЕРИАЛЫ РЕСПУБЛИКАНСКОЙ
20-МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОЙ ДИСТАНЦИОННОЙ
ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИИ НА ТЕМУ "НАУЧНО-
ПРАКТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ"
ЧАСТЬ-23**

**MATERIALS OF THE REPUBLICAN
20-MULTIDISCIPLINARY ONLINE DISTANCE
CONFERENCE ON "SCIENTIFIC AND PRACTICAL
RESEARCH IN UZBEKISTAN"
PART-23**

ТОШКЕНТ-2020

УУК 001 (062)
КБК 72я43

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" [Тошкент; 2020]

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" мавзусидаги республика 20-кўп тармоқли илмий масофавий онлайн конференция материаллари тўплами, 30 сентябрь 2020 йил. - Тошкент: Tadqiqot, 2020. - 17 б.

Ушбу Республика-илмий онлайн конференция 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар стратегиясида кўзда тутилган вазифа - илмий изланиш ютуқларини амалиётга жорий этиш йўли билан фан соҳаларини ривожлантиришга бағишланган.

Ушбу Республика илмий конференцияси таълим соҳасида меҳнат қилиб келаётган профессор - ўқитувчи ва талаба-ўқувчилар томонидан тайёрланган илмий тезислар киритилган бўлиб, унда таълим тизимида илғор замонавий ютуқлар, натижалар, муаммолар, ечимини кутаётган вазифалар ва илм-фан тараққиётининг истиқболдаги режалари таҳлил қилинган конференцияси.

Масъул муҳаррир: Файзиев Шохруд Фармонович, ю.ф.д., доцент.

1. Ҳуқуқий тадқиқотлар йўналиши

Профессор в.б., ю.ф.н. Юсувалиева Рахима (Жахон иқтисодиёти ва дипломатия университети)

2. Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар

Доцент Норматова Дилдора Эсоналиевна (Фарғона давлат университети)

3. Тарих саҳифаларидаги изланишлар

Исмаилов Ҳусанбой Маҳаммадқосим ўғли (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Таълим сифатини назорат қилиш давлат инспекцияси)

4. Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни

Доцент Уринбоев Хошимжон Бунатович (Наманган муҳандислик-қурилиш институти)

5. Давлат бошқаруви

PhD Шакирова Шохида Юсуповна (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги "Оила" илмий-амалий тадқиқот маркази)

6. Журналистика

Тошбоева Барнохон Одилжонова (Андижон давлат университети)

7. Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар

Самигова Умида Хамидуллаевна (Тошкент вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

8.Адабиёт

PhD Абдумажидова Дилдора Рахматуллаевна (Тошкент Молия институти)

9.Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни

Phd Вохидова Меҳри Хасанова (Тошкент давлат шарқшунослик институти)

10.Педагогика ва психология соҳаларидаги инновациялар

Турсунназарова Эльвира Тахировна (Навоий вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

11.Жисмоний тарбия ва спорт

Усмонова Дилфузахон Иброхимовна (Жисмоний тарбия ва спорт университети)

12.Маданият ва санъат соҳаларини ривожлантириш

Тоштемиров Отабек Абидович (Фарғона политехника институти)

13.Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши

Бобохонов Олтибой Раҳмонович (Сурхандарё вилояти техника филиали)

14.Тасвирий санъат ва дизайн

Доцент Чариев Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

15.Муסיқа ва ҳаёт

Доцент Чариев Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

16.Техника ва технология соҳасидаги инновациялар

Доцент Нормирзаев Абдуқаюм Раҳимбердиевич (Наманган муҳандислик-қурилиш институти)

17.Физика-математика фанлари ютуқлари

Доцент Соҳадалиев Абдурашид Мамадалиевич (Наманган муҳандислик-технология институти)

18.Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар

Т.ф.д., доцент Маматова Нодира Мухтаровна (Тошкент давлат стоматология институти)

19.Фармацевтика

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

20.Ветеринария

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

21.Кимё фанлари ютуқлари

Раҳмонова Доно Қаххоровна (Навоий вилояти табиий фанлар методисти)

22.Биология ва экология соҳасидаги инновациялар

Йўлдошев Лазиз Толибович (Бухоро давлат университети)

23.Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари

Доцент Сувонов Боймурод Ўралович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

24.Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

Phd доцент Қаҳҳоров Ўктам Абдурахимович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

25.География

Йўлдошев Лазиз Толибович (Бухоро давлат университети)

Тўпلامга киритилган тезислардаги маълумотларнинг хаққонийлиги ва иқтибосларнинг тўғрилигига муаллифлар масъулдир.

© Муаллифлар жамоаси

© Tadqiqot.uz

PageMaker\Верстка\Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

АГРОПРОЦЕССИНГ РИВОЖЛАНИШ ЙЎНАЛИШЛАРИ

1. Сейилбеков Руслан Бахытович БЕҲИНИНГ ОРГАНИЗМ УЧУН ФОЙДАЛИ ҲУСУСИЯТЛАРИ.....	7
2. Abdigapbarov A.S., Qosbergenova B.M., BROKKOLI KAPUSTASI INSAN ORGANIZMI USHIN JUDA AHMIYETLI SABZAVOT.....	9
3. Азимова Мадинабону Гуламджановна КАС ВА КАРБАМИД ЎҒИТЛАРИ АСОСИДА ТАЙЁРЛАНГАН СУСПЕНЗИЯ МЕЪЁРЛАРИНИНГ БИР КЎСАКДАГИ ПАХТА ВАЗНИНИНГ ЎЗГАРИШИГА ТАЪСИРИ.....	11
4. Дилором Ёрматовна Ёрматова, Эргашева Ҳафиза Янгибоевна СИДЕРАТ ЁКИ ЯШИЛ ЎҒИТЛАРНИ ЭКИШ ДАВР ТАЛАБИ	13
5. Ёрматова Дилором Ёрматовна, Тангилова Гулчехра Насридиновна, Рахимова Холисхон Мақсудовна БУГУННИНГ АСОСИЙ ЭКИНЛАРИДАН БИРИ-СОЯ ЎСИМЛИГИДИР	15

АГРОПРОЦЕССИНГ РИВОЖЛАНИШ ЙЎНАЛИШЛАРИ

БЕҲИНИНГ ОРГАНИЗМ УЧУН ФОЙДАЛИ ҲУСУСИЯТЛАРИ

Сейилбеков Руслан Бахытович
Тошкент давлат аграр университети Нукус
филиали стажёр-тадқиқотчиси
Телефон: +99893-796-75-74
normurodov.oibek@mail.ru

Аннотация: Беҳи уруғининг қайнатмаси илмий медицинада меъда-ичак касалликларида гастрозентерит ва спастик колитда ўраб олувчи, нафас йўллари шамоллаш (бронхит ва бошқа) касалликларида кўкракни юмшатувчи дори сифатида қўлланилади.

Калит сўзлар: Спур, шоҳ-шаббаси, агротехника усуллари, оч пушти рангли, мевали дарахт, пайвандтагларда.

Ҳозирги кунда боғдорчиликда вегетатив пайвандтагларда ўстирилган ва айниқса, кучсиз ўсадиган пайвандтагларда шоҳ-шаббаси ясси (елпиғич-симон) шаклда қилиб ўстирилган боғлар энг жадал боғ деб ҳисобланади. Шунингдек, “Спур” типдаги навлардан иборат боғлар ҳам жадал ҳисобланади, улар хатто кучли ўсадиган (баланд бўйли) пайвандтагларда ҳам паст бўйли бўлиб ўсади, барвақт ҳосилга қиради. Бундай боғлар бизнинг мамлакатимизда ва чет элларда кенг тарқала бошлади. Шоҳ-шаббаси юмалоқ (ҳажмдор) шакли ва баланд бўйли пайвандтагларда ўстирилиб дарахтлар зич жойлаш-тирилганда боғлар ҳам шундай типга қиради.

Интенсив боғлар илғор агротехника усуллари (сув режими, мевали дарахтларга маҳсус шакл бериш ва бутаб туришни тақоза этади) ва ишлаб чиқариш жараёнларини механизациялаштиришни талаб қилади.

Асосий қисм. Беҳи – раънодошларга мансуб уруғ мевали дарахт ёки бута. Экиладиган навлари оддий турига мансуб. Дарахти 60-80 йил яшайди, намсевар. Кўчати 5x5 м, 5x6 м ораликда экилади; 3-5-йили ҳосил беради. Меваси сентябр-октябрда узилади; январ-февралгача сақланади. Ўзбекистонда Ароматная (хушбўй), Совхозная, Самаркандская крупноплодная, Изобильная, шунингдек, Беҳисимон Хоразм беҳиси, Кува беҳиси каби навлари экилади. Пайвандлаб, илдиз бачкисидан, уруғидан кўпайтирилади. Беҳининг айрим ҳил ва шакллари ва айниқса, анжерская ҳилидан нок учун пайвандтаг сифатида фойдаланилади.

Бошқа кўчатларга нисбатан беҳи мевали боғини яратиш қиймати бирмунча паст бўлади, шунингдек, беҳи дарахти бизнинг иқлим шароитида алоҳида парвариш талаб этмайди ҳамда жуда яхши ҳосил беради, битта дарахтдан 100 килограмм ва ундан зиёд ҳосил олиш мумкин.

Ҳозирги вақтда Голландия ва Франциянинг жанубидаги беҳизор боғларнинг 80% паст бўйли вегетатив йўл билан кўпайтириладиган пайвандтагларда ўстирилмоқда.

Ёввойи ҳолда беҳи Ўрта Осиё ва Кавказда учрайди. Уни мевали дарахт сифатида Ўрта Осиё Республикаларида, Кавказда ва Россиянинг Оврупа қисмининг жанубий туманларида кўп миқдорда боғларда ўстирилади.

Беҳи – 1,5 – 6 м (баъзан 12 м гача) баландликдаги Раънодошлар оиласига мансуб дарахт ёки баланд бута. Ёш новдалари, барглари жуда ҳам сертукли. Барглари тухумсимон ёки чўзинчоқ шакли бўлиб, банди ёрдамида поя ва шоҳларида кетма-кет жойлашган. Гуллари беш бўлакли, оч пушти рангли. Меваси – чўзинчоқ-думалоқ ёки нок шакли, оч ёки тўқ сариқ рангли, сертукли (пишганда туклари тўкилади), беҳи типдаги, ширали йирик (айримларини оғирлиги 3 кг гача етиши мумкин) хўл мева. Меванинг юмшоқ қисми ширин ёки нордон – ширин, оғизни буриштирувчи мазали ва ёқимли, ўзига хос ҳидли бўлади.

Апрел ойида гуллайди, меваси сентябр – октябрда пишади. Овқатга беҳини янги узилган ёки пиширилган ёхуд димланган ҳолда истеъмол қилинади. Ундан турли гўшти таомларга гарнир қилинади, ошга ва бошқа таомларга (димлама, парранда гўшти билан бирга) солинади. Беҳи асосан озиқ-овқат саноатида (кондитер ва консерва маҳсулотлари тайёрлашда) кенг миқёсда ишлатилади. Мевадан жуда ёқимли мураббо, жем, желе, цукат (шакарланган беҳи бўлаклари), шира, мармелад, компот ва бошқа ширинликлар ҳамда консерва иайёрланади. Мева пўсти таркибидаги эфир мойи беҳидан тайёрланган ҳамма маҳсулотларга жуда ҳам ёқимли, нозик ҳид бахш этади. Беҳи меваси одатда ортиқча иссиқ бўлмаган уй шароитида баҳоргача ўз сифатини йўқотмай яхши сақланади. Беҳи меваси турли фойдали бирикмаларга бой. Уни таркибида 5,3-12,2% қандлар (фруктоза, глюкоза, сахароза), органик (беҳи, лимон, вино) кислоталар, эфир мойи, витамин С ва Р, хлороген кислота, пектин, ошловчи ва бошқа моддалар бор. Беҳини меваси темир ва мисга бой. Уруғи ўз таркибида 80% гача мой, амигдалин гликозиди, эмульсия ферменти, оксил ва бошқа бирикмалар сақлайди. Лекин беҳи уруғи айниқса шиллиқ моддаларга бой бўлиши (уруғ таркибида 20% гача шиллиқ моддалари бор), уни шифобахш аҳамиятини анча оширади. Мева протопектин моддаларига анча бой.

Хулоса. Шундай қилиб тайёрланган беҳи кўкрак оғриғи ва нафас йўллари шамоллаганда оғриқ қолдириш, кўкракни юмшатиш ва йўтални тўхтатиш учун беморга иссиқлигича ейишга берилади. Беҳи уруғининг қайнатмаси илмий медицинада меъда-ичак касалликларида (гастроэнтерит ва спастик колитда) ўраб олувчи, нафас йўллари шамоллаш (бронхит ва бошқа) касалликларида кўкракни юмшатувчи дори сифатида қўлланилади. Уруғ қайнатмаси шимдирилган дока (ёки бинт) терини куйган ёки яраланган ва зарарланган жойига боғланади.

Фойдаланилган адабиётлар

1. А.А.Рибиков, С.А.Остроухова. Ўзбекистон мевачилиги. Тошкент “Ўқитувчи” 1981. 29-30
2. Т.Э.Остонокулов, С.Х.Нарзиева. Мевачилик асослари. Тошкент-2010. 18-20.
3. Карычев К.Г. Вегетативно-размножаемые подвои и технология выращивания чистосортного посадочного материала плодовых культур // Методы ускоренного размножения плодовых, ягодных культур и винограда. – Алма-Ата. – 1977. – С. 50-51.

BROKKOLI KAPUSTASI INSAN ORGANIZMI USHIN JUDA AHMIYETLI SABZAVOT

*assistent Abdigapbarov A.S.
Qosbergenova B.M.,
Tashkent mamleketlik Agrar universiteti
Nokis filiali «Miyweshilik, sabzavotshilik ham palzshilik» kafedrası*

Keyingi waqıtta elimiz isbilermen diyqanlari tamaninan insan organizmi ushin paydali bolgan osimlik ham sabzavotlardi jergilikli sharaitta jetistiriw boyınsha, xaliq ara tajiriybeler ameliyatqa natijjeli engizilmekte. Zamanagoy supermarketlerdegi qariydarlı kóp vitaminli sabzavotlardan biri brokkoli de solar qatarinan. Dún`ya mamleketlerinde alıp barılğan qatar izertlewlerde bul osimliktiń insan denesindegi barlıq aǵza ham toqımalar halatın jaqsılawǵa unamli tásir kórsetiwi, *sol sebepli túrli keselliklerdiń aldın alıwǵa ules* qosıwı anıqlanǵan.

Brokkoli – kapustanıń bir túri bolıp, jasıl reńli, kóp vitaminli ónim. Dereklerge kóre onı birinshi márte italiyalıqlar paydalana baslaǵan ham bul sabzavot dáslep “Italiya sarsabili” dep atalǵan. Keyinshelik “brokkoli”degen atqa iye bolǵan. “Brokko” ital`yan tilinde “shaqı” degen mániyi bildiredi.

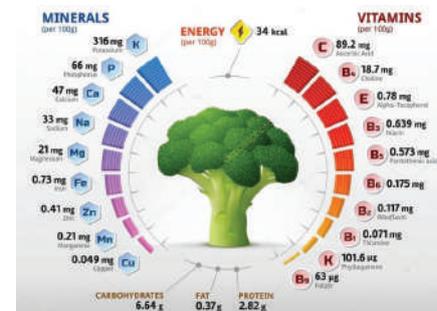

Bul jasıl kapusta vitamin ham mikroelementler káni bolıp, onıń kuramında eń ushıraytuǵın vitaminlerden biri súyek ham biriktiriwshi toqımaların kúndelikli záruriyatı ushin zárúr bolǵan C ham K vitamini. Sonınday, bul vitaminler búyrek salamatlıǵı ushin ham júdá kerek sanaladı.

Sonınday brokkolide V vitamini, kaliy, kal`ciy, magniy, temir, fosfor ham kóp muǵdarda boladı. Onıń kuramında belok ham paydali zatlar da mol.

Kapustalardıń quramında azıqlıq zatlar onsha kóp emes, biraq mineral duzlar ham vitaminler, ásirese «S» vitamin deregi esaplanadı [2].

Brokkoli kapustalar ishinde rekordshi desek kátelespeymiz. Máselen, apiwayı kapustanıń 100 grammında A vitamini muǵdarı 3 payız bolsa, brokkolida 42,9 payız Bul usı vitaminniń organizm ushin kúndelik normasınan úshden bir bólegin quraydı. Demek 300 gramm brokkoli menen bir kúnlük A vitamini zárúrligin toltırıw múmkin.

Paydali qásiyetleri

- Infarkt ham insul`t qawipin kemeytiredi. Ondaǵı xolin ham metionin zatları organizmnen artıqsha xolestirindi aydap shıǵaradı. Brokkoli kúndelikli jaǵdayda paydalanılsa qan tamirlar diywalın bekkemlewe járdem beredi.

- Ish burıwdı joq etedi. Sebebi quramında ishekler jumısın jaqsılawshı kletchatkaǵa bay.
- Ót suwıqlıǵın ajıralıwın bir qalıpke keltiredi, sonday aq bawırdıń islewin jaqsılaydı.
- Qandaǵı qant muǵdarın bir qalıpte uslaydı. Ol birinshi ham ekinshi túrdegi diabette júdá paydali. Quramındaǵı sul`forafan zatın qant muǵdarın kemeytirip, tamirlar diywalın jemiriliwinen asraydı.

Nerv sistemasın bekkemlestiredi. Organizmde V₁ vitamin jetispese nerv, júrek, asqazan kesellikleri kelip shıǵıwı múmkin. Sonın ushin vitamin jetispeytuǵın insanlar ashıwshaq boladı, eslew qábleti tómen boladı. Demek olar brokkolide awqatlanıw tártibine kiritiwleri kerek.

Aytpaqshı, brokkolideń zıyanında bar. Bul jaǵday oǵan awqat tayarlaw processinde qanday islew beriliwine baylanıslı. Tiykarınan, onı qattı qızartırıp quwırǵanda kancerogen zatlar payda bolıwı ham olardıń organizmde kóp toplanıwı natijjesinde kesellikler rawajlanıwı múmkin. Sonın ushin brokkolide kóp mayǵa qoyıw dárejesine shekem quwırıp paydalanıw usınıs etilmeydi.

Hámledar hayallar ushin brokkolide paydalanıw shekletilmegen. Kerisinshe ondaǵı V₀ vitamini

hámleiniń jaqsı rawajlanıwına, jańa kletkalar payda bolıwına úles qosadı.

Brokkoli kapustası quramında C vitamini kóp bolǵanı ushın júdá kerekli antioksidant sıpatına tásir kórsetedi. Sol jaǵı menen aterosklerozdıń aldın alıwǵa jaqsı járdem beriwi múmkin. Muǵdarı júdá bay ekenligi boyınsha brokkoli menen mal góshi, máyek sarısı, kartoshka, sarsabil, mazalı mákke, ismalaq benen bellese aladı. Biraq bul ósimliklerdegi belok muǵdarı brokkolidaǵıdan bir qansha kem bolıwı anıqlanǵan. Ondaǵı kaliy deneden suyıqlıqlardı aydawǵa kómelesedi. Quramındaǵı yod, kobal`t, temir, mıs, qan jaratıwǵa unamlı tásir kórsetedi. Quramındaǵı yod endokrin dizimindegi buzılıwlarıń aldın aladı. Brokkoli quramı kletchatkaǵa bay ekenligi menen deneden zaxarli zatlar da shlakları shıǵarıw qásiyetine iye. Onda foto cinidler de kóp muǵdarda bolıp, denegе hujim qılıwshı bakteriyaları zárezsizlendiriwge járdem beredi. Bul ónim kataraktada júdá paydalı. Shıpakerlerdiń aytıwınsha, onda kózdiń gáwharı jaǵdayın jaqsılawshı zatlar bar boladı. Dieotologlar usı sabzavottı bawır kesellikleri, disbakterioz hám meteorizmnen zıyan shegiwshı nawqaslar parhezine kiritiwge usınıs beredi. Jáne eń jaqsı qásiyeti sonda, brokkoli teri halatın jaqsılawǵa, hátte saratannıń aldın da alıwǵa boladı.

Usı jasıl sabzavottıń saratanga qarsılıq qılıw qásiyeti haqqında bólek toqtalıp ótiw múmkin. Pútkil dún`ya saratan awırıwına qarsı gúresiw fondı usınısı menen alıp barılǵan izertlewler brokkoli ásirese, juwan, tuwriishek, lıq-lıq, qızıl ónesh, ókpe hám sidik-jollarında ruwajlanıwshı qáwipli ósimtelerge qarsı gúresten nátiyjeli jol ekenligi sıpatlanǵan. Alımlardıń anıqlawınsha, brokkolidegi shıpalıq zatlar hayallardaǵı kókirek saratanı hám erkeklerdegi prostata bezi qáwipli ósimterdiń rawajlanıwına hasla jol qoymaydı. Yapon alımları bolsa onıń teri saratanın toqtatıwın sıpatlawǵa iye boldı. Yaǵnıy, bul kapustadaǵı indol-3 karbino zatın immun sisteması jaǵdayın, ásirese sinigrin zatın saratan kletkalarına bóliniwi de tarqalıwına qarsılıq qıladı.

Paydalanǵan ádebiyatlar

1. V.I.Zuev., H.Ch.Bóriev., D.E.Madreyimova. Ekologik xavfsiz sabzavotlar-soǵlom ovqatlanish asosi. T., 2009y.
2. T.E.Ostonokulov., V.I.Zuev., O.Q.Qodirxojaev. Mevachilik va sabzavotchilik. T., 2018. 429-450 betlar.

УЎТ: 633.51+631.811.1

**КАС ВА КАРБАМИД ЎҒИТЛАРИ АСОСИДА ТАЙЁРЛАНГАН СУСПЕНЗИЯ
МЕЪЁРЛАРИНИНГ БИР КЎСАҚДАГИ ПАХТА ВАЗНИНИНГ ЎЗГАРИШИГА
ТАЪСИРИ.**

Азимова Мадинабону Гуламджановна
қ.х.ф.ф.доктори
Пахта селекцияси, уруғчилиги ва
етиштириш агротехнологиялари
илмий-тадқиқот институти
(ПСУЕАИТИ) Ташкент
Телефон:+998909830598

Аннотация: Ушбу мақолада типик бўз тупроқлар шароитида ғўзани Навруз навида КАС ва карбамид асосида тайёрланган суспензияларнинг мақбул меъёрларини бир кўсақдаги пахта вазнининг ўзгаришига таъсири аниқланган.

Калит сўзлар: ғўза, суспензия, карбамид-аммиакли селитра (КАС), карбамид, кўсақ, пахта вазни.

Пахта селекцияси, уруғчилиги ва этиштириш агротехнологиялари илмий-тадқиқот институти тажриба хўжалигида 2009-2011 йилларда КАС ва карбамид ўғитлари асосида тайёрланган суспензия меъёрларининг бир кўсақ пахтасини вазнига таъсири аниқланганда куйидаги маълумотлар олинган.

Суспензиялар ғўзани 2-3 чин баргли даврида қўлланилган вариантларнинг назоратида пахта теримлари ва изланиш йилларига мутаносиб равишда бир кўсақ пахтасини вазни 4,2-4,0; 4,4-4,2 ва 3,9-3,8 граммни, ўртача эса 4,1; 4,3 ва 3,9 граммни, 3 йилда ўртача 4,1 граммни ташкил қилди.

Таъкидлаш керакки, кўсақ пахтасининг вазни 1 чи теримдан 2 чи томон пасаябориши кузатилдики, бу ғўза кўсақларини ярусларида жойлашганлигига боғлиқдир.

Бу даврда қўлланилган суспензияларни КАСни 5,0 л/га, карбамидни 4,0 кг/га меъёрларидан нисбатан юқори кўрсаткичлар олиниб изланиш йилларида ўртача 4,5; 4,7; 3,8 ва 4,2; 4,5 ва 3,8 г.ни ўртача 3 йилда эса 4,3 ва 4,1 г.ни ташкил қилди. Айтиш жоизки, бир кўсақ пахтасини вазни шу вариантда олинган 1 га ҳисобидаги пахта салмоғига тўғри пропорционал эмас, чунки кўсақлар сони ҳам катта аҳамият касб этади.

Изланиш йиллари орасида бир кўсақ пахтасининг вазни 2009 йили, суспензияни қўллаш муддатлари бўйича эса шоналашда нисбатан юқори бўлганлиги кузатилди.

Суспензиялар ғўзани шоналаш даврида қўлланилган вариантларда бир кўсақ пахтасини юқори вазни КАС 7,0 л/га + 4,0 кг/га КСІ вакарбамид 7,0 кг/га + 4,0 кг/га КАС билан биргаликдаги аралашмаларидан олиниб, изланиш йилларига мутаносиб равишда 4,7; 4,8; 3,8 ва 4,6; 4,8; 3,9 г.ни 3 йилда ўртача 4,4 ва 4,4 г.ни ташкил қилди. Бу охириги икки кўрсаткичлар назоратдан 0,2 ва 0,2 г.га юқоридир. Қолаверса, суспензиялар 2-3 чинбаргли даврида қўлланилган вариантларни мақбул кўрсаткичларидан ҳам 1-2 г.га юқоридир. Тажрибада ғўзани шоналаш даврида фақат КАС ва карбамид ўғитлари асосида тайёрланган суспензияларни таъсирида 1 кўсақ пахтасини 3 йилда ўртача вазнлари 4,3 ва 4,4 г.ни ташкил этиб, юқоридаги мақбул вариантларни кенга тенг бўлди.

Суспензиялар ғўзани гуллаш даври бошида қўлланилган вариантларни назоратда изланиш йиллари бўйича 1 кўсақ пахтасининг вазни 4,3; 4,5 ва 3,5 г.ни, 3 йилда ўртача 4,1 г.ни ташкил қилди. Ғўза ривожланишни олдинги даврларида назорат вариантлариникидан 1,0 г. юқори ва 1,0 г.га камроқдир. Бу даврда қўлланилган суспензиялардан КАС ни 9,0 л/га+7,0 кг/га P_2O_5 ва карбамидни 10,0 кг/га + 7,0 кг/га P_2O_5 аралашмаларидан нисбатан юқори кўрсаткичлар олиниб, 1 кўсақ пахтасини 3 йилда ўртача вазни 4,3 ва 4,3 г.ни ташкил қилди, бу кўрсаткичлар назоратдан 0,2 ва 0,2 г.га юқоридир. Қолган вариантларда ҳам назоратдан юқори маълумотлар олинганлигини айтиш жоиздир.

Ғўза гуллаш даври бошида КАС ни 9,0 л/га ва карбамид 10,0 кг/га меъёрлари (P_2O_5 аралаштирилмай) таъсирида 1 кўсақ пахтасини вазни 4,2 ва 4,2 г.ни ташкил қилиб, назоратда 0,1 ва 0,1 г. юқори бўлди. Лекин, мақбул кўрсаткичлардан ҳам 0,1 ва 0,1 г.га камроқ

бўлганлиги аниқланди. Демак, КАС ва карбамидни алоҳида таъсири ғўзани шоналаш даврида қўлланилганда нисбатан юқори бўлганлиги аниқланган.

Адабиётлар

1. Каримов Ш., Тиллабеков Б.Х., Бобоев Ф. Қўшимча озуқа билан баргидан озиклантиришнинг ғўзанинг ҳосил салмоғига таъсири // Қишлоқ хўжалигида янги тежамкор агротехнологияларни жорий этиш. ЎзПТИИ мақолалар тўплами. -Тошкент, 2011. -Б. 169-170.
2. Мацков Ф.Ф. О внекорневой подкормке растений. ДАН СССР, т. 66, № 4. 1949. с. 28-29.
3. Ш.Тешаев, Ф.Хасанова, Б.Ниёзалиев, Ф.Қорахонов. Биринчи ишлов ва озиклантириш қандай ўтказилади? Ўзбекистон қишлоқ хўжалиги №4, 2010. й .2-3 б.
4. Р.З.Хасановани. Кузги буғдойни барги орқали карбамид билан озиклантириш қўшимча оқсил манбаи. “Қишлоқ хўжалиги экинлари генетикаси, селекцияси, уруғчилиги ва етиштириш агротехнологияларининг долзарб муаммолари ҳамда ривожлантириш истикболлари”. мавзусидаги халқаро илмий-амалий конференция мақолалар тўплами. Тошкент, 2018. й. 18-19 декабрь. 511-513 б.

СИДЕРАТ ЁКИ ЯШИЛ ЎЎГИТЛАРНИ ЭКИШ ДАВР ТАЛАБИ

Дилором Ёрматовна Ёрматова
Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети профессори
+998931821815, soya-oliva@mail.ru

Эргашева Ҳафиза Янгибоевна
Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети ўқитувчиси
+998935653580

Аннотация. Ушбу тезисда тупроқ унумдорлигини тиклаш ва чорва молларини яшил озуқа билан таъмин борасида сўз боради. Яшил экинларни экиш натижасида тупроқ таркибида микроорганизмлар фаоллиги ошади.

Калит сўзлар. Сидерат, яшил ўғит, тупроқ, унумдорлик, тирик организмлар, оралик, горох, рапс, хантал, жавдар, мош

Ҳозирги кунда бутун инсоният олдида, тупроқ унумдорлигини сақлаб қолиш вазифаси энг долзарб ҳисобланади. Барча тирик организмлар тупроқда ўсиб, ундан озиқланади ва ўзларининг барча ҳаётий жараёнларини ўтказиши. Тупроқ барча тирик организмлар учун ҳаёт манбаидир: ўсимликлар, ҳайвонлар ва одамларнинг яшаши учун лозим бўлган озиқ манбалари тупроқда ўсади ва унда етиштирилади. Кейинги йилларда ер шарида яшовчи одамлар сонинг ошиши ва биосферага бўлаётган антропологик омиларнинг таъсири натижасида ер ёки тупроқ энг кўп зарар кўрмоқда. Тупроқ унумдорлиги камайиб бораётганлиги ташвишли бўлиб қолмоқда.

Кейинги йилларда деҳқончилик тизимида фақат бир ёки икки экинни экиш, монокультура эвазига ҳосилдорликни ошириш, касаллик ва хашоратларга қарши курашиш учун кимёвий моддалардан узлуксиз фойдаланиш натижасида тупроқ унумдорлиги камайиб кетди. Тупроққа солинган кимёвий моддалар тупроқ таркибидаги микробиологик жараёнларни секин аста издан чиқариб бормоқда. Олдинлари ҳар бир гектарга 10-12 тонна миқдорида гўнг солинарди, табиий азот тўпловчи беда 2-3 йиллаб далаларда ўсиб турарди [3]. Бугун аксарият деҳқончилик майдонларида биз ушбу тадбирлардан маҳруммиз.

Кейинги йилларда республикамиздаги суғориладиган майдонларда иккита экин асосий ҳукмрон бўлиб қолмоқда, буғдой ва пахта узлуксиз бир майдонга экилаверганидан улар тупроқдан ҳосил билан доимо бир хил микро- ва макро элементларни олиб чиқиб кетади. Тупроқ таркибида кейинги йилларда гумус миқдори камайиб бормоқда, демак шундан келиб чиқиб органик моддаларни қайси бир усул билан тупроққа етказиб беришимиз зарурдир.

Органик моддалар етишмаса экилган экинлар ҳосилдорлиги ўз-ўзидан пасайиб кетади. Чунки тупроқда органик моддаларнинг камайиши ўз навбатида тупроқнинг физик-кимёвий хоссаларининг ёмонлашувига ва унумдорлигининг пасайишига олиб келади. Тупроққа минераллар ўғитларни камроқ бериб юқори ҳосил олишга ўрганиш зарур, шусиз ҳам тупроқ антропоген омиллар таъсирида ифлосланиб бормоқда. Бугунги кун фермерлари тупроқ унумдорлигининг камайиб бораётганлиги ҳақида аниқ тушунчага эгадир, демак тупроқ унумдорлигини тиклаш учун деҳқончиликка янги инновацияларни олиб кириш ва улардан фойдаланиш лозим.

Бутун дунё каби мамлакатимизда демографик муаммоларнинг ошиб бориши, озиқовқат масалалари, озиқ экинлар майдонларининг камайиб боришига сира йўл қўймайди. Демак эндиликда бедани олдингидай уч йиллаб экишнинг имкони йўқ, беда уч йил бир майдонда турганда 200-300 кг азот тўплаш имконига эга эди. Беда майдонлари фақат чорвачилик фермерлари хўжаликларида кўриш мумкин. Афсуслар бўлсинки, бундай майдонлар жуда кам. Эндиликда ана шу тупроқда беда ўсимлиги орқали қоладиган табиий азотнинг ўрнини, **сидерат экинлар ёки яшил ўғитлар** сифатида фойдаланувчи экинларни экиш билангина тўлдириш мумкин. Академик Н.И.Вавилов мошнинг Марказий Осиё деҳқончилигида энг яхши сидерат экин эканлигини “БЕШ ҚИТЪА” номли китобида ёзиб кетган[1].

Аслида **сидерат ёки оралик экинлар ҳамда яшил ўғитлар** деб, икки асосий экинни-

нинг орасида экилиб ўзига алоҳида экин майдони талаб қилмайдиган ўсув даври қисқа бўлган экинларга айтилади. Бу экинлар, кузда асосий экинларни йиғиштириб олгандан кейин экилади, баҳорда асосий экинлар экингунча ўриб олинади. Уларнинг ўсув даври қисқа, аммо шу қисқа даврда тез ўсганлиги ёки куёш нуридан интенсив фойдалангани учун кўп миқдорда кўк поя тўплаш имконига эга бўлади.

Сидерат экинларга тритикале, арпа, сули, рапс, перко, кўк нўхат, бурчоқ (вика), хантал (горчица), рапс, перко ва бошқалар киради. Ушбу экинларнинг яхши ўсиб ривожланиши ва юқори ҳосил бериши (кўк поя ва уруғ олиш учун) учун танланган хўжаликнинг тупроқ-иклим шароити мос келиш лозим [2].

Сентябр ойида ерни чизеллаб ҳайдаб, мола босиб, текислаб тритикале, жавдар, сули, рапс, перко, хашаки кўк нўхатларни экиш мумкин. Эрта экилган сидерат экинлардан кузда ноябр ойи охирида бир марта ўриб олиб, сўнгра баҳорда фермер хўжаликларига уруғ етказиб бериш имкони мавжуддир. Меҳнатни тўғри ташкил қилган фермер хўжаликлари экишни эрта бошласа, кузда кўк поя, баҳорда уруғ олиш имкони мавжуддир Сидерат экинлар бундан 20-25 йиллар олдин деярли чорвачилик билан шуғулланадиган хўжаликларда катта самара берган эди.

Кейинги йилларда яшил ўғитларлардан тўғри фойдаланиш айрим хўжаликларда яхши натижалар бермоқда. Масалан Андижон вилоятидаги “Оқсув” фермер хўжалигида хашаки кўк нўхатнинг “Восток-55” навидан сидерат сифатида фойдаланилганда жуда ижобий натижаларга эришилди. Ушбу ўсимлик қишда ҳаво ҳарорати 20-24 °С бўлганда бемалол чидайди

Сидерат экинларни экиш муддати тўғри танланса, чорва молларига экинларни ўриб бериш ёки молларни ўтлатиб олиш мумкин. Октябр ойидан бошлаб чорва моллари учун ширали озуқалар камайиб боради. Сидерат экинларнинг барчаси эрта кузда экилади. Сентябрь ойи ўрталарида яхши текисланган ерга барча сидерат экинлар экилади. Экиш меъёри тритекали, арпа, сули ва жавдарда 100 кг, кўк нўхатнинг экиш меъёри 90-100, бурчоқники эса 35-40 кг, горчица, рапс ва перконинг экиш меъёри 5-6 кг гектарга ҳисобланади. Ғалласимонлар оиласига мансуб сидерат экинлар 4-5 см, дуккакдилар оиласига мансуб экинларнинг уруғи тупроққа 5-6 см чуқурликка ташланади.

Сидератлар ёки яшил ўғитларни етиштириш бизда янгиликми? Сидерат экинларнинг агротехникаси ва уруғчилиги бўйича бир қатор ижобий илмий ишлар олиб борилган ва яшил ўғитлар ёки сидерат экинлар бўйича тавсиялар тайёрланган. Мана шу майдонларга ёзги сидерат экин сифатида дуккакдилар оиласига мансуб экинлардан соя, мош, лавия фасолни экиш мумкин. Чунки фақат дуккакдиларгина тупроқда кўплаб табиий азотли ўғитларни тўплаш имкониятига эгадир. Ушбу экинларни август ойининг бошларида экиб қўйилса ноябрнинг иккинчи декадасида ҳар гектар майдонда 200-220 центнер кўк поя тўплайди, энди қишки совуқлар олтидан ушбу кўк пояни ҳайдаб ташлаш лозим. Яшил ўғитларни ёзда экканда қулайлик шундаки, ноябрнинг охирига келиб уларни махсус дискалар билан майдалаб ташланади ва тупроққа кўмилади. Қиш бўйи кўк поялар яхши чирийди ва тупроққа яхши жойлашади. Эрта баҳорги ишларнинг бориши учун мутлоқ тўсик бўлмайди.

Хулоса. Сидерат экинларнинг кузда ҳайдаб ташланган 200 центнер кўк пояси қиши билан чирийди. Ёзда экиб улгурмаган бўлсак, мана шу кеча-кундузда сентябр, октябр ва ноябр ойида экиш мумкин. Кузги сидерат экинлар қаттиқ совуқларга ҳам чидамлидир. Сидерат экинларни экишиқтисодий жиҳатдан самарали, чунки тупроқ унумдорлиги ошиб, чорваси сифатли озуқа билан таъминланади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Вавилов Н.И. Пять континентов. Москва. 189-191.б
2. Ёрматова Д.Ё. Сидератлар тўйимли озуқа. Т.Зооветеринария. 2016.№ 4 . 23-24 б.
3. Орипов. Р.О. ва бошқалар. Сидерат экинлар тупроқ унумдорлигини оширади.Т. Ўзб. Қишлоқ хўжалиги. 20214. №3. 12-13 б

БУГУННИНГ АСОСИЙ ЭКИНЛАРИДАН БИРИ-СОЯ ЎСИМЛИГИДИР

Ёрматова Дилором Ёрматовна
Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари
университети профессори,
-998931821815, soya-oliva@mail.ru

Тангирова Гулчеҳра Насридиновна
Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари
университети доценти, +99893 5156597

Рахимова Холисхон Мақсудовна
Урганч давлат университети , 998977917010

Аннотация: ушбу тезисда бугунги кунда республикада катта аҳамиятга эга бўлган тупрок унумдорлигини тикловчи ва мойли, оқсилли соя ўсимлиги ва унинг навлари, бу ўсимликни ривожлантириш бўйича Ҳукумат қарорлари тўғрисида маълумотлар берилади.

Калит сўзлар: озиқ-овқат, хавфсизлик, мой миқдори, соя, нав, Маданият ”Б”, гули, дони, уруғи, қишлоқ хўжалиги, ўсимлик.

Бугунги кунда юртимиз аҳолисини озиқ-овқат хавфсизлиги билан таъминлашда ва сифатли озиқ-овқатга бўлган эҳтиёжини қондиришда мойли уруғ берувчи мойли экинларни аҳамияти каттадир. Аҳолини маҳаллий озиқ-овқат бўлган талабини қондириш учун, маҳсулот етказиб берувчи хомашё ишлаб чиқаришни барқарор ривожлантириш, бозорга хавфсиз ва сифатли озиқ-овқат маҳсулотларини истеъмол меъёрида ўрнатилган миқдорда етказиш пандемия шароитида мутассади ташкилотларни асосий вазифалардан бири бўлиб қолмоқда.

Мамлакатимизда бугунги давр талаби юқори технологияларга асосланган инновацияларни олиб келиб ёки ўзимизда ишлаб чиқиб озиқ-овқат саноатини янада шакллантириш учун таркибида мой миқдори юқори бўлган ўсимликларни майдони кенгайиб улардан олинадиган мойли уруғлар миқдори ошиб бормоқда [1]. Озиқ - овқат хавфсизлигини таъминлаш, ички бозорни сифатли озиқ-овқат маҳсулотлари билан тўлдириш, ишлаб чиқаришни модернизация қилиш, янги қувватларни ишга туширишга алоҳида эътибор қаратилиб, импорт ўрнини босувчи маҳсулотлар тайёрлаш ўзлаштирилмоқда.

Мамлакатимизнинг ижтимоий-иқтисодий ривожланишини таъминлаш мақсадида президентимиз Ш.М.Мирзиёев томонидан 2017 йил 7 февралда имзоланган “2017 – 2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар стратегияси” тўғрисидаги Фармонининг, иқтисодиётни ривожлантириш ва либераллаштиришнинг устувор йўналишларида ҳам озиқ-овқат хавфсизлигига алоҳида эътибор қаратилиб, таркибий ўзгартиришларни чуқурлаштириш ва қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришини изчил ривожлантириш, мамлакат озиқ-овқат хавфсизлигини янада мустаҳкамлаш, экологик тоза маҳсулотлар ишлаб чиқаришни кенгайтириш, аграр секторнинг экспорт салоҳиятини сезиларли даражада ошириш устувор вазифа сифатида белгиланган. Шунга қарамай аҳолини сифатли ёғ-мой маҳсулотлари билан таъминлаш даражаси пастлигича бўлиб қолмоқда. (маълумотлар республика Ўз ёғ-мой уюшмасидан олинган). 1- Жадвал.

Кейинги йилларда республикада етиштирилган мойли экинларни уруғлик миқдори

Республика бўйича мойли экинлар янгилик хосили (тонна) 2013 й.	2014 й.	2015 й.	2016 й.	
Дон учункунгабоқар	39 386	46 488	50 132	53 839
Соя	439	395	1 480	232
кунжут	4 258	5 155	6 099	7 935
махсар	25 858	21 397	28 880	31 184
ерёнғоқ	6 399	6 380	7 170	9 342
Бошқамойли экинлар	2 218	2 040	3 508	3 188
Жами	78 558	81 855	97 269	105 720

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 14 мартдаги “2017-2021 йилларда республикада соя экини экишни ва соя дони етиштиришни кўпайтириш чора-тадбирлари тўғрисидаги” ПҚ-2832-сонли қарориди Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги ва “Ўзпахтаёғ” АЖ томонидан аҳолини арзон ва сифатли истеъмол ўсимлик мойи билан таъминлаш мақсадидатаркибида мой миқдори юқори бўлган соянинг навларини экиш ва ёғ-мой заводларини сифатли хом ашё билан таъминлаш учун кўрсатмалар берилди. Республиканинг мутассадди ташкилотлари ушбу ўсимликни етиштириш бўйича илғор тажрибага эга бўлган Россиялик мутахасисларни жалб қилдилар ва улар билан ҳамкорликда соя экиш агротехникаси ҳамда нитрагин штампларини қўллаш каби вазифаларни биргаликда олиб бордилар [3].

Республика олимлари ҳам соячилик соҳасида бир қатор катта тажрибаларга эгадирлар бу ўсимлик билан 1976 йилдан бери соя навларини мослаштириш, синаб кўриш, минерал ва биологик ўғитлар қўллаш, экиш меъёри, экиш усули, экиш муддатларини бир қатор вилоятлар мисолида яхши ўрганишганлар. Республика селекционерлари томонидан ҳам серҳосил дони таркибида оқсил миқдори юқори бўлган соя навлари яратилган, масалан Узбекская-2, Орзу, Дўстлик, Парвоз, Ойжамол, Тўмарис, Генетик-1, Маданият “Б”, Мадина ва бошқа навлар. Маҳаллий навларда бизнинг иссиқ иқлимда соя дуккаклари пишиб етилганда ёрилиб кетиш хусусияти кузатилади. Бу ҳолат кўпгина пишиб етилган донларнинг тўкилиб, сочилиб кетишига ва олинадиган ҳосилнинг камайиб боришига олиб келади.

2013 йилдан бери янги бир соя нави устида изланишлар олиб борилди, бу нави Бухора вилоятида экиб келинаётган соя навлари орасидан танлаб олинди ва чуқи маълум бўлишича ушбу навда дуккакларнинг ёрилиб кетиш ҳолати кам кузатилди. Яқка танлов йўли билан 2014-2016 йиллар давомида уруғлари экиб танланди ва сараланди. Кўчатзор питомнигида очилиб кетган соя дуккакларга эга ўсимликлар брак қилинди. 2017 йилда етарли даражада соя уруғлари тўплангач дуккаклари ёрилмайдиган соя нави Маданият “Б” деган ном билан Республика нав синаш комиссиясига топширилди. 2019 йилда ушбу соя нави Истикболли нав сифатида Давлат Реестрига киритилди.

МАДАНИЯТ ”Б” нави таърифи.

Нав ўртапишар, биологик ва техник пишиши даврида ҳосилдорлиги юқори, ўсув даври - 110-115 кун. Ўсимлик бўйи 90-100 см. ҳосилдорлиги юқори, ўсув даври - 110-115 кун. Ўсимлик бўйи 90-100 см. Гули бинафша рангда бўлиб барг қўлтигида шингил ҳолатда жойлашган. Пастки дуккак жойланиши 10- см, шохлар сони 3-5 та, бир ўсимликдаги дуккак сони - 70- 80 та, бир дуккакдаги дон сони 2-4 та. 1000 дона уруг оғирлиги 135-145 г. Дон таркибида оқсил 40-42%, дон таркибида мой миқдори 22—24%.

Республика вилоятларининг бир қатор хўжалиқларида синаш учун экиб келинмоқда ва юқори ҳосил олинмоқда. Маданият ”Б” нави дуккаклари ёрилмаган учун келажакда катта майдонларни эгаллаши лозим. 2020 йил 21 май ойида Президентимиз Андижон вилоятида бўлганларида ғўза қатор ораларига соя экиш борасида бир қатор топшириқлар бердилар [2]. Соя ўсимлиги фермерга даромад келтирувчи, тупроқ унумдорлигини тиклайдиган ва аҳолини экологик тоза сифатли оқсил билан таъминлайдиган катта аҳамиятга озиқ-овқат экинларидан биридир.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ёрматова Д.Ё. Соя агротехникаси. Т. Фан ва технологиялар маркази. 2017. 88. В.
2. Ёрматова Д.Ё. Тангирова Г.Н. Ўзбекистонда соя етиштириш. Т. Фан ва технологиялар. 2014 . 114 .В.
3. Ёрматова .Д.Ё. Ғўза қатор орасига соя экиш нима беради. Ўзб қишлоқ хўжалиги журнали. 2020 № 6 12.б

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 20-КЎП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ**

(23-қисм)

Масъул мухаррир: Файзиев Шохруд Фармонович
Мусахҳиҳ: Файзиев Фаррух Фармонович
Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Эълон қилиш муддати: 30.09.2020

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000